

Predmet komparativne politike

Savremeni politički sistemi

POLITIČKI SISTEM

određenje pojma

- Funkcionalizam
- Sistem – međuodnosi u okviru neke složene cjeline
- Politički – zato što se tiče raspodjele moći, bogatstva i resursa u društvu
- Politički sistem – mreža odnosa preko koje vlast stvara “outpute” kao odgovor na “inpute” koje prima od javnosti

POLITIČKI SISTEM

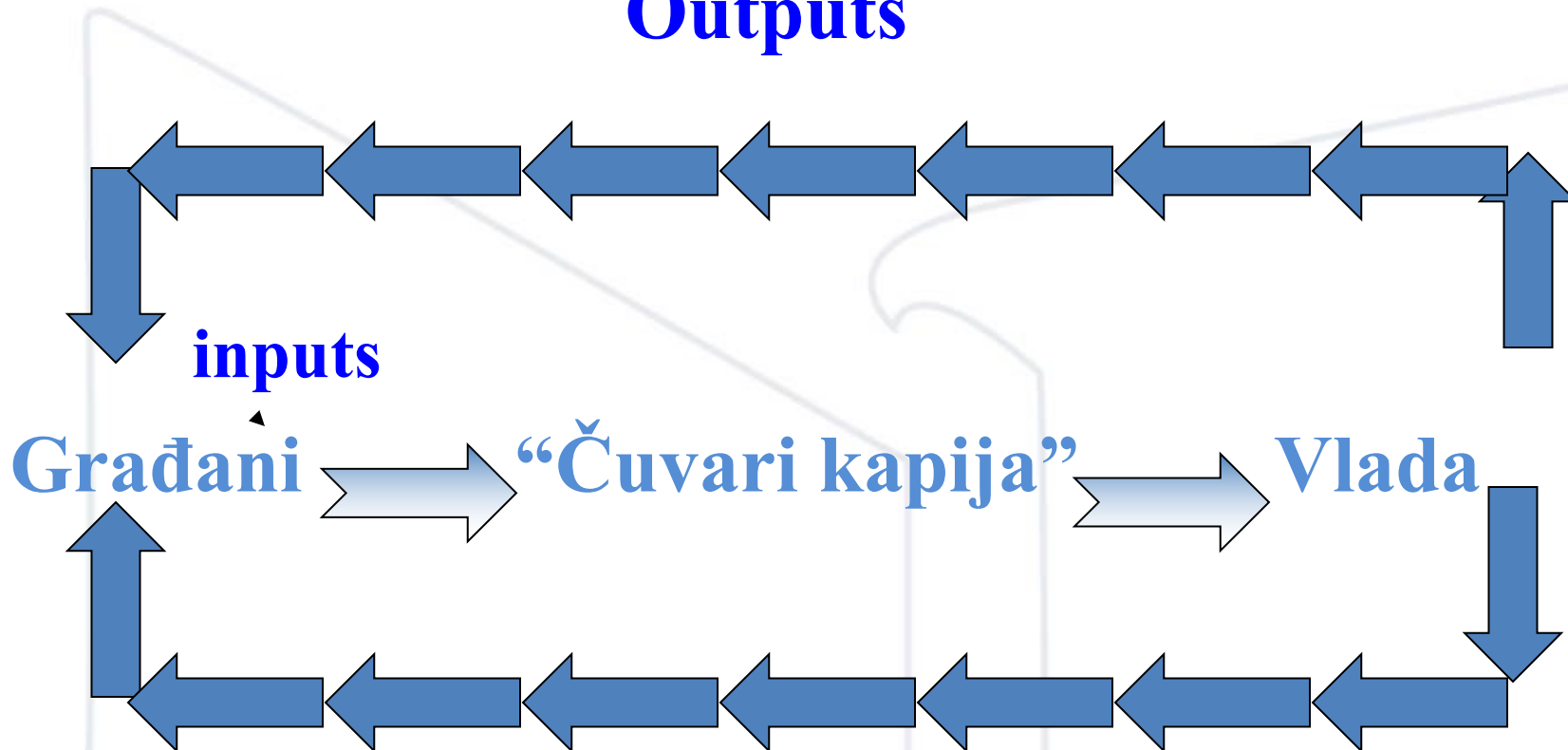
tri osnovna aspekta -

- “Input” strana – zahtjevi i podrška (javnost, građani, biračko tijelo)
- “Output” strana – odluke i njihove posljedice (institucije vlasti / vlada)
- Konverzija inputa u outpute (“čuvari kapija”) – interesne grupe, partije

POLITIČKI SISTEM

tri osnovna aspekta -

Outputs

Funkcije sistema

- Artikulacija interesa
- Agregacija interesa
- Kreiranje politike
- Sprovođenje politike

Komparativna politika

- Komparativna politika je neeksperimentalna društvena nauka koja nastoji da dođe do opštih zaključaka na temelju najboljih dostupnih empirijskih podataka
- Da li su naučni zakoni mogući i u društvenim naukama?
- Kontrola kao zamjena za eksperiment
- Iako nema strogih zakona, svrha je dobiti predikciju
- “Bez mogućnosti da uporedi, um ne zna kako dalje da postupi” - Tokville

Elementi poređenja

- Teorije – izjave o kauzalnom odnosu između dvije pojave
- Vrste uporednih studija:
 - Studije sa velikim “N”
 - Studije sa malim “N”
 - Studije slučaja

Korisni “alati”

- Klasifikacije – pojednostavljenja na osnovu neke zajedničke osobine
- Tipologije - klasifikovanje na osnovu niza složenih karakteristika

Tradicionalne klasifikacije i tipologije

- ARISTOTELOVA tipologija

	Ko vlada?		
	jedan	nekolicina	većina
Vladara	Tiranija	Oligarhija	Demokratija
U čiju korist? Svih	Monarhija	Aristokratija	Politeja

Savremene dihotomije

- Demokracija – Autoritarizam
- Demokracija – Totalitarizam
- Ustavni – Neustavni režimi
- Jednopartijski – Višepartijski
- Monarhija - Republika

Hladno-ratovska tipologija “tri svijeta”

- Kapitalizam – “prvi svijet”
(15% stanovništva – 63% GDP)
- Komunizam – “drugi svijet”
(33% stanovništva – 19% GDP)
- Zemlje u razvoju – “treći svijet”
(52% stanovništva – 18% GDP)

Institucionalne klasifikacije

- Sistemi jedinstva vlasti – skupštinski sistem
- Sistemi podjele vlasti:
 - a) parlamentarni
 - b) predsjednički
 - c) mješoviti

Tipovi političkih sistema

- **Parlamentarni sistem**

parlamentarno-kabinetska vlada

(V.Britanija, Njemačka, Italija, većina evropskih zemalja, Indija, Kanada, Australija...)

- **Predsjednički sistem**

predsjednička vlada

(SAD, Latinska Amerika, Nigerija, Južna Koreja, Tajvan, Šri Lanka...)

- **Mješoviti sistem**

premijersko-predsjednička vlada
(Francuska)

predsjedničko-parlamentarna vlada
(Rusija)

Tipovi političkih sistema – petočlana klasifikacija

1. “Čisti” predsjednički
(SAD, Latinska Amerika, Nigerija, Tajvan)
2. Predsjedničko-parlamentarni (Rusija)
3. Premijersko-predsjednički (Francuska)
4. “Čisti” parlamentarni
(UK, Italija, Njemačka, Češka, Mađarska)
5. Parlamentarni “sa predsjednikom”
(Irska, Portugal, Slovenija)

Parlamentarni sistem

- Bicefalna egzekutiva
 - razdvojena funkcija šefa države i šefa vlade
 - *protokolarni* šef države (predsjednik, monarh) – *jaki* šef vlade (premijer i njegov kabinet)
- Izvršna vlast potiče iz skupštine
 - parlament bira vladu
- Odgovornost vlade pred parlamentom
 - vlada traje onoliko koliko ima podršku većine u skupštini
 - vlada može raspustiti skupštinu

Parlamentarni sistem

- Izvršna vlast kao kolektivno tijelo - vlada
 - kolektivno odlučivanje na sjednicama kabineta
 - solidarna odgovornost ministara
 - koncentracija vlasti u rukama premijera (kancelarski tip vlade)
 - premijer – primus inter pares (kabinetski tip)

- Premijerska moć
 - iz kadrovskih imenovanja
 - iz pozicije partijskog vođe

- Fleksibilan sistem
 - vanredni izbori - ventil za rešavanje kriza

Predsjednički sistem

- Monocefalna egzekutiva
 - ujedinjena funkcija šefa države i šefa vlade
 - *jaki* šef države (predsjednik) – koncentracija izvršne vlasti
- Izvršna ne vlast potiče iz parlamenta
 - odvojeni (direktni) izbori za vladu (predsjednika) i parlament
- Vlada ne odgovara parlamentu
 - izborni mandati – nepromjenjivi
 - predsjednik ne može raspustiti skupštinu - skupština ne može smijeniti predsjednika
 - izuzetak od pravila - *impeachment*

Predsjednički sistem

- Izvršna vlast u rukama jednoga - predsjednika
 - formalno ne postoji kabinet – sekretari, a ne ministri
 - jedini formalni odlučilac - predsjednik
 - faktički – kolektivni kabinet, kao kod svake druge vlade
- Winer takes all
 - nema koalicionih vlada – pobjednik dobija sve
- Rigidan sistem
 - fiksni mandat predsjednika
 - nema vanrednih izbora ni za jednu instituciju

Mješoviti sistem

- Bicefalna egzekutiva
 - razdvojena funkcija šefa države i šefa vlade
 - *jaki* šef države (predsjednik) – *jaki* šef vlade (premijer i njegov kabinet)
- Izvršna vlast potiče iz skupštine
 - predsjednik imenuje premijera - parlament bira vladu
- Odgovornost vlade pred parlamentom
 - vlada traje onoliko koliko ima podršku većine u skupštini
 - predsjednik može raspustiti skupštinu

University of Montenegro

Mješoviti sistem

- Podijeljena izvršna vlast
 - predsjednik – odbrana, spoljna politika, opšta ustavna pitanja
 - vlada – unutrašnja politika, ekonomija...
- Predsjednička moć
 - iz direktnog mandata, raspuštanja skupštine
 - iz skuštinske većine (ako je ima)
- Moć vlade
 - iz zavisnosti od parlamentarne većine (ako je ova suprotna predsjedniku)
- Hibridni sistem
 - kohabitacija

Partijski sistemi

- **Jednopartijski sistemi** – “avangardna” partija
(komunistički, autoritarni, postkolonijalni)
- **Dvopartijski sistemi** – formula 55-45
(SAD, Britanija)
- **Dvije “i po” stranke** – formula 45-40-15 (Njemačka)
- **Višepartijski sa dominantnom partijom** – formula 45-25-20-10 (Švedska, Japan, Indija, CG)
- **Višepartijski bez dominantne partije** – formula 25-20-20-15-10-10
(Švajcarska, Belgija, Holandija, Slovenija)

Kombinacije Partijski sistem * politički sistem

Predsjednički-dvopartijski

Parlamentarni-dvopartijski

Predsjednički-višepartijski

Parlamentarni-višepartijski

Tipovi izbornih sistema

- Većinski – prosti uninominalni (SAD, UK)
- Većinski - apsolutna većina (Francuska)
- Proporcionalni sistemi
 - a) sa ekstremno niskim cenzusom (1%)
 - b) sa umjerenim cenzusom (3%)
 - c) sa visokim cenzusom (5%)
 - d) sa ekstremno visokim cenzusom (10%)
 - e) sa više izbornih jedinica
 - f) “at large” - jedna izborna jedinica
 - g) sa D’Ontovom formulom
 - h) sa nekom drugom formulom

Osnovni pojmovi

Slučajevi, jedinica analize, varijable, opažanja...

- U komparativistici *slučajevi* su najčešće zemlje
- Jedinice analize su objekti koje upoređujemo:
 - Pojedinci, zemlje, izborni sistem, društveni pokreti, institucije...
- Varijable (promjenjive) su kvaliteti objekata koje upoređujemo
- Opažanja su vrijednosti tih kvaliteta koje upoređujemo, mogu biti brojčane, verbalne ili vizuelne

Primjer 1:

- Istraživački zadatak: Utvrditi da li je stanovništvo u demokratskim državama ima viši nivo obrazovanja od onog u nedemokratskim.
- Slučajevi? → 3 "demokratske" i 3 "nedemokratske" države
- Jedinice analize? → Pojedinci
- Varijable? → Obrazovni nivo
- Vrijednosti → Bez škole
Osnovna škola
Srednja škola...

Primjer 2:

- Istraživački zadatak: Utvrditi da li otvorena lista u proporcionalnom izbornom sistemu vodi većoj odgovornosti poslanika
 - 3 države sa otvorenom i 3 države sa zatvorenom listom
- Slučajevi?
 - Pojedinci
- Jedinice analize?
 - Odgovornost: zadovoljstvo građana, aktivnost poslanika.
- Varijable?
 - Zadovoljan/Nezadovoljan
- Vrijednosti
 - Aktivan/Neaktivan

Primjer 3:

- Istraživački zadatak: Utvrditi da li većinski izborni sistem vodi stvaranju dvopartijskog sistema
- Slučajevi? → 3 države sa većinskim i 3 države sa prop. sistemom
- Jedinice analize? → Partijski sistemi
- Varijable? → Tip partijskog sistema
- Vrijednosti → Jednopartijski/ Dvopartijski/ Višepartijski...

Varijabla

- Klasa pojava ili osobina koje se mijenjaju
- “Varijabla je sve što varira”
- Namjanje dva modaliteta:
 - Zavisne (Y) – ishod koji se želi objasniti
 - Nezavisne (X) – onom kojom se objašnjava
- Posredujuće varijable?
- **Primjer:** Izborni i partijski sistemi?

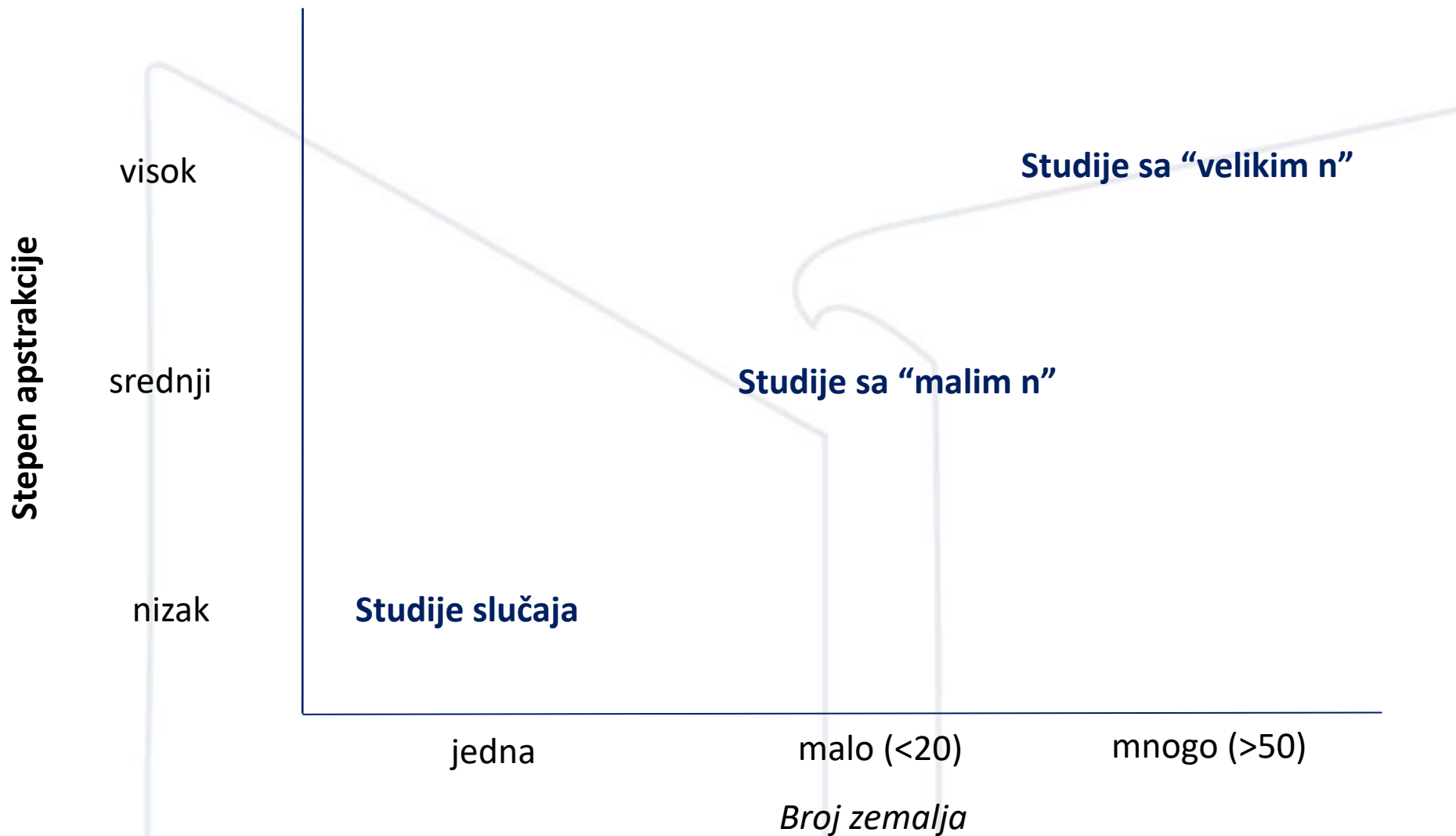
Kako komparirati različite zemlje?

Dizajn komparativnog istraživanja

Tri osnovne strategije

- Komparacija velikog broja zemalja (studije sa “velikim n”)
- Komparacija malog broja zemalja (studije sa “malim n”)
- Studije slučaja
- Izbor strategije zavisi od:
 - Istraživačkog pitanja
 - Vremena
 - Resursa
 - Preferencija istraživača

Upoređivanje strategija

Studije sa velikim n

- **Prednosti:**
 - Orijentisano prema varijablama
 - Statistička kontrola
 - Prepoznavanje odstupajućih zemalja ili slučajeva
 - Doprinos formiranju opštih teorija
- **Nedostaci:**
 - Dostupnost podataka
 - Valjanost mjera
 - Matematička i informatička znanja
- **Primjeri**

Tabela 11: Odnos do političkog sistema kao cjeline

%	Koliko ste ponosni što ste građanin svoje države?				Total
	veoma ponosan	ponosan	nisam ponosan	nisam uopšte ponosan	
<i>Stare članice EU</i>					
Austrija	47.7	41.6	6.9	3.9	100.0
Belgija	29.4	58.2	10.1	2.2	100.0
Danska	49.2	41.6	8.4	0.8	100.0
Francuska	37.0	53.8	7.1	2.0	100.0
Njemačka	20.4	55.4	17.9	6.3	100.0
Grčka	66.9	27.7	4.2	1.1	100.0
Irska	77.4	21.3	0.9	0.4	100.0
Italija	45.9	41.5	9.9	2.7	100.0
Luksemburg	51.6	40.1	5.5	2.8	100.0
Holandija	28.3	57.8	11.3	2.6	100.0
Portugal	65.2	29.7	3.8	1.3	100.0
Španija	57.2	35.4	4.5	2.9	100.0
Velika Britanija	54.1	37.0	7.0	1.9	100.0
<i>Prosjek</i>	<i>48.5</i>	<i>41.6</i>	<i>7.5</i>	<i>2.4</i>	<i>100.0</i>
<i>Nove članice EU</i>					
Bugarska	34.3	46.2	16.2	3.3	100.0
Češka	32.8	51.2	14.2	1.7	100.0
Estonija	37.7	43.8	13.6	4.9	100.0
Mađarska	36.1	49.1	12.4	2.4	100.0
Letonija	32.3	46.2	17.4	4.0	100.0
Litvanija	22.6	49.7	20.6	7.1	100.0
Poljska	50.3	45.4	3.8	0.5	100.0
Rumunija	38.4	47.9	11.1	2.6	100.0
Slovačka	40.7	50.4	7.7	1.3	100.1
Slovenija	62.8	30.7	5.5	1.0	100.0
<i>Prosjek</i>	<i>38.8</i>	<i>46.1</i>	<i>12.3</i>	<i>2.9</i>	<i>100.0</i>

Studije sa malim n

- Strategija uporedivih slučajeva, fokusirana komparacija
- Orijetisan na slučajeve
- Dva osnova dizajna (J.S. Mill, 1843):
 - Dizajn najslučnijih sistema
 - Dizajn najrazličitijih sistema

Razlike između dva dizajna

	Dizajn najsličnijih sistema			Dizajn najrazličitijih sistema		
	Zemlja 1.	Zemlja 2.	Zemlja 3.	Zemlja 1.	Zemlja 2.	Zemlja 3.
osobine	a	a	a	a	d	g
	b	b	b	b	e	h
	c	c	c	c	f	i
Ključni objašnjavajući faktori	x	x	ne-x	X	x	x
Ishod koji treba tumačiti	y	y	ne-y	y	y	y

Studije slučaja

- Studija jedne zemlje smatra se komparativnom ako se služi pojmovima koji se mogu primijenjivati i na druge zemlje i-ili teži opštim zaključcima!
- **Primjer 1** – Huan Linz – Frankov režim kao novi tip autaritarne vladavine
- **Primjer 2** – istraga uvjerljivosti – O'Donel povezanost kapitalističkog razvoja i birokratske aparature na primjeru Argentine
- **Primjer 3** – Odstupajući slučajevi

Problemi selekcije

Problemi komparacije

- Previše varijabli, a premalo zemalja
- Problem uspostavljanja ekvivalencije
- Seleksijska pristrasnost
- Lažna povezanost
- Ekološke i individualističke zablude
- Vrijednosna pristrasnost

Variable $> n$

- Primjer iz matematike:
 - $Y=X+10$
 - $2X=y+35$
- Primjer iz politikologije:
 - Javni rashodi – šta ih uzrokuje?
 - Bogate zemlje + lijevi centar vlada
- Broj varijabli mora biti manji od broja opažaja!

Primjer

	Bogatstvo zemlje	
Ideološka orijentacija vlasti	Zemlja A Siromašna sa Ljevičarskom vladom	Zemlja B Bogata sa Ljevičarskom vladom
	Zemlja C Siromašna sa Desničarskom vladom	Zemlja D Bogata sa Desničarskom vladom

Kako riješiti problem?

- Povećanje broja opažaja
- Dizajn najslučajnijih sistema
- Smanjenje broja varijabli fokusiranjem na ključne eksplanacione faktore

Uspostavljanje ekvivalencije

- Da li je isto kada britanski član parlamenta glasa protiv svoje partije kao i kad to čini američki?
- Da li je isto kada to čini britanski kao što je to kada čini crnogorski?
- Univerzalističko stajalište
- Relativističko stajalište
- Stajalište u sredini

Kako riješiti problem?

- Povećanje nivoa apstrakcije (osoblje, javna uprava)
- Koncentrisanje na mali broj zemalja
- Saradnja sa drugim ekspertima (međunarodni izvještaji i sl.)
- Funkcionalna ekvivalencija pojmova

Selekcijska pristrasnost

- Prvi oblik - Slučajni ili namjerni izbor zemalja
- Logika eksperimenta
- Problem pogađa komparaciju sa malim brojem zemalja

Kako riješiti problem?

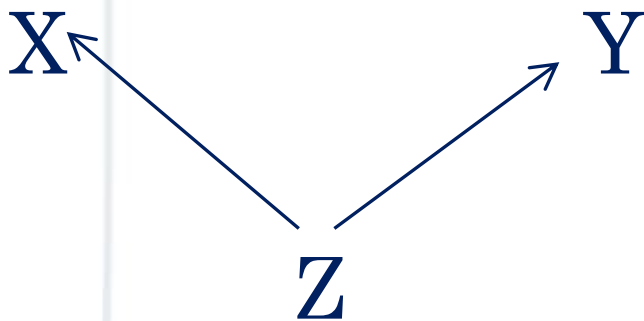
- Izbor zavisne varijable koja varira
- Izbor mora biti rezultat dobrog poznavanja slučajeva zemalja koje su uključene
- Dobra teorija
- Uključenje nevjerovatnih slučajeva

Selekcijska pristrasnost

- Drugi oblik – izbor zemalja na osnovu istorijskih činjenica na način da se biraju zemlje koje se “uklapaju” u početnu teoriju
- Treći oblik – pristrasnost koja proističe iz izbora zemalja u istom vremenskom razdoblju

Lažna povezanost

- Pristrasno izostavljanje neke varijable

Ekološke i individualističke zablude

- Izvode se zaključci na jednom nivou na osnovu podataka sa drugog nivoa
- Ekološka zabluda – rezultati dobijeni analizom agregiranih podataka se upotrebljavaju za objašnjavanje ponašanja pojedinaca
- Individualistička zabluda - obrnuto

Vrijednosna pristrasnost

- Etnocentrizam
- Rješenje - javnost

Metoda	Jake strane	Slabe strane
Kompariranje velikog broja zemalja	Statistička kontrola Ograničena selekcijska pristrasnost Čvrsti zaključci Prikladno za teorije Utvrđivanje odstupajućih zemalja	Neadekvatne mjere Dostupnost podataka Prevelika apstraktnost Vremenska zahtijevnost Matematičko i informatičko obrazovanje
Kompariranje malog broja zemalja	Kontrola putem izbora dizajna Prikladno za teorije Intenzivno i više orijentisano na varijable Izbjegavanje “rastezanja pojmova” Gust opis Područne studije Konfiguracijska analiza Makroistorija	Nesigurniji zaključci Selekcijska pristrasnost Poznavanje jezika Terensko istraživanje
Studija slučaja	Intenzivna, idiografska analiza	Nesigurnost zaključka Selekcijska pristrasnost Poznavanje jezika Terensko istraživanje